

Korset och Kronan

Nr 27/2020

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Kristen etik (3) Om tio Guds bud

Helt grundläggande för
den kristna etiken är tio
Guds bud. Men det fanns
många bud och lagar i
Gamla Testamentet, som
endast var riktade till
Israels folk.

Ceremoniallagen

En stor del av lagarna i
GT utgörs av *ceremoniallagen*,
som gav befallningar om
hur gudstjänsten och offren
skulle vara inrättade. Dessa
var också en förebild för
Kristi offer för hela
världens synd. Det fanns
också föreskrifter om
templet, präster och leviter,
högtider, nymånad, sabbat,
olika slags mat m.m.

Kyrkblad för S:t Martins och S:t
Petri församlingar, Evangelisk-Lutherska
Kyrkan i Sverige. Red. Sten Rydh.
Nr 27, 18 september 2020.

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Civillagen

För det andra fanns det
särskilda lagar för Israels
borgerliga samhälle. Det
var t.ex. strafflagar för olika
brott, lagar om äktenskap,
bestämmelser om var man
fick bosätta sig, hur man
skulle bedriva affärer och
vad som gällde angående
krig och landets försvar.
Dessa lagar kallar vi den
borgerliga lagen eller
civillagen.

Morallagen

Både ceremoniallagen
och de borgerliga lagarna
upphävdes när Jesus kom.
Endast de tio buden är
gällande för alla folk i alla
tider. Dessa bud kallas
morallagen. I Moseböckerna
står ofta de olika slags
lagarna om varandra eller
till och med invävda i
varandra. När vi därför

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

talar om ”*Tio Guds bud*” i
betydelsen morallag är det
fråga om den evigt gällande
lagen, var den än finns
skriven. Den finns ju i både
GT och NT.

Luther betonade vikten
av att vi noga skiljer mellan
lag och evangelium. När
det är fråga om vår
ställning inför Gud,
syndernas förlåtelse och
rättfärdiggörelse är det
endast evangelium som
gäller. Då är all lag
utesluten oavsett om det är
fråga om ceremoniallag,
civillag eller morallag. Då
är också alla mänskliga
lagar och regler som vi
använder mellan oss
människor uteslutna. I
rättfärdiggörelsen gäller
enbart vad Kristus har
gjort. Han uppfyllde hela
lagen i vårt ställe och dog
för alla våra synder. Därför

och endast därför får vi ta emot syndernas förlåtelse.

Men när vi nu talar om *etik* och *moralen* måste vi utgå från lagen, som säger vad vi skall göra. Då är det den evigt gällande morallagen vi menar. Det är den som är inskriven i alla människors hjärtan redan i skapelsen. Det är den lagen som finns i våra samveten, även om den är förmörkad av synden.

De tio buden gavs åt Mose på de två stentavlorna. De lyder så enligt 2 Mos. 20:1-17:

Och Gud talade alla dessa ord: Jag är Herren din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur trälldomshuset.

1. *Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig. Du ska inte göra dig någon bildstod eller avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden eller i vattnet under jorden. Du ska inte tillbe dem eller tjäna dem, för jag, Herren din Gud, är en nitisk Gud. Jag låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen till tredje och fjärde led när man hatar mig, men visar nåd mot tusentals när man älskar mig och håller mina bud.*

2. *Du ska inte missbruka Herren din Guds namn, för Herren ska inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn.*

3 *Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den. Sex dagar ska du arbeta och uträtta alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är Herren din Guds sabbat. Då ska du inte utföra något arbete, inte heller din son eller dotter, din*

tjänare eller tjänarinna eller din boskap, eller främlingen som bor hos dig inom dina portar. För på sex dagar gjorde Herren himlen och jorden och havet och allt som är i dem, men på sjunde dagen vilade han. Därför har Herren välsignat sabbatsdagen och helgat den.

4. *Hedra din far och din mor, så att du får leva länge i det land som Herren din Gud ger dig*

5. *Du ska inte mörda.*

6. *Du ska inte begå äktenskapsbrott.*

7. *Du ska inte stjäla.*

8. *Du ska inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa.*

9. *Du ska inte ha begär till din nästas hus.*

10. *Du ska inte ha begär till din nästas hustru, inte heller till hans tjänare eller tjänarinna, hans oxe eller hans åsna eller något annat som tillhör din nästa.*

För att se vad i dessa bud som är evigt giltigt och vad som är tidsbestämt går vi till apostlarnas undervisning. Paulus säger t.ex. tydligt att sabbatsbudet i dess gammaltestamentliga form är upphävt. Han skriver:

Låt därför ingen döma er för vad ni äter och dricker eller när det gäller högtid eller nymånad eller sabbat. Allt detta är en skugga av det som skulle komma, men själva verkligheten är Kristus (Kol. 2:16f).

Sabbatsbudet var i GT ett bud om att lördagen skulle helgas och att inget arbete då fick bedrivas. Men detta var en del av

ceremoniallagen till det judiska folket. I nya förbundet finns det inte längre något sådan bud om helgandet en viss dag då man inte får arbeta. Det tredje budet i den allmänna morallagen måste därför uppfattas som ett allmänt bud om att vi skall ägna tid åt att lyssna på Guds ord och ta del av sakramenten. Därför förklarar Luther det tredje budet så här:

Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte föraktar predikan och Guds Ord, utan håller det heligt, gärna hör och lär oss det.

Ett annat exempel är det s.k. bildförbudet. Många har tolkat detta som ett bud som mot alla slags bilder i kyrkorna eller som ett allmänt förbud mot avbildning av människor t.ex. krucifix. Men när vi här läser Mose lag noga ser vi att det var fråga om att ställa upp bildstoder för tillbedjan, alltså avgudadyrkan. Gud själv hade faktiskt befallt Mose att ha vackra bilder i tabernaklet, t.ex. de två keruberna över altaret.

Bildförbudet i den *moraliska* lagen måste därför avse all slags avgudadyrkan. Dit hör framför allt att man lär ut falska läror om Gud och frälsningen eller förvanskar Guds ord. Luther ser därför med rätta bildförbudet som en del av det första budet om att inte ha några andra Gudar än den ende, sanne Guden.

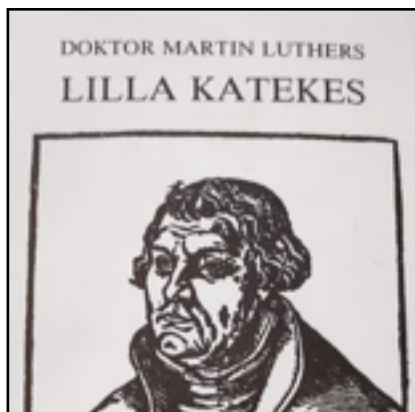
Det finns inte heller någon anledning att i vår tid nödvändigtvis ta med orden om oxar och åsnor i det tionde budet. Det är där fråga om att inte ha begär till någonting som tillhör vår nästa. Det framgår inte heller av Mose lag hur indelningen var mellan de tio buden. Det står bara att Mose fick de tio orden på två stentavlor.

Vår vanliga indelning är därför *endast en pedagogisk indelning*. Eftersom de tre första buden handlar om Gud och de som därefter följer handlar om nästan har man sedan gammalt delat upp det sista budet i två så att vi skall få samma total som Mose. Men det är inte fel att göra en annan indelning. Tio Guds bud i den moraliska lagen kan alltså sammanfattas på många olika sätt. Luther gjorde följande pedagogiska förkortning av buden:

1. *Du ska inte ha några andra gudar.*
2. *Du ska inte missbruka din Guds namn.*
3. *Du ska hålla vilodagen helig.*
4. *Du ska hedra din far och mor, så att det går dig väl och du får leva länge på jorden.*
5. *Du ska inte döda.*
6. *Du ska inte bryta äktenskapet.*
7. *Du ska inte stjäla.*
8. *Du ska inte vittna falskt mot din nästa.*
9. *Du ska inte ha begär till din nästas hus.*

10. *Du ska inte ha begär till din nästas hustru, anställda eller något annat han har. (Luthers första katekesutgåva 1529).*

När det gäller de tio buden i katekesen är det alltså inte som många i all välmening har menat, att man slaviskt måste följa texten hos Moses. Den är bara en sammanfattning av Guds lag. Det finns ju också en annan version av buden i 5 Mos. 5. Pedagogiskt har Luther också låtit varje bud börja med orden "Du ska..." fastän det inte är så hos Moses.

Judarna gjorde själva olika sammanfattningar av lagens bud. Jesus hänvisade till dessa när han samtalande med judarna. En laglärare som ville snärja honom frågade "Mästare, vilket är det största budet i lagen?" Jesus svarade:

"Du ska älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela ditt förstånd. Det är det största och första budet. Sedan kommer ett som liknar det: Du ska älska din nästa som dig själv. På dessa två bud hänger hela lagen och profeterna." (Matt. 22:37-40).

När Jesus fick frågan:

"Vilket är det främsta av alla buden?" svarade han: "Det främsta är detta: Hör Israel! Herren vår Gud, Herren är en. Och du ska älska Herren din Gud av hela ditt hjärta, av hela din själ, av hela ditt förstånd och av hela din kraft. Sedan kommer detta: Du ska älska din nästa som dig själv. Inget annat bud är större än dessa." (Mark. 12:28ff).

Vi ser att några olika bibelställen här sammanfattas (5 Mos. 6:5 och 3 Mos. 19:18). Här finns också en annan sammanfattning av olika bud som lyder så här:

Ni ska inte stjäla eller ljuga eller bedra varandra.

Ni ska inte svära falskt vid mitt namn. Då ohelgar du din Guds namn. Jag är Herren.

Du ska inte förtrycka din nästa eller plundra honom. Du ska inte undanhålla daglönaren hans lön över natten till morgonen.

Du ska inte uttala förbannelser över en döv eller lägga något framför en blind som han kan snava över. Du ska frukta din Gud. Jag är Herren.

Du ska inte göra orätt när du dömer. Du ska inte hålla med någon för att han är fattig och du ska inte vara partisk för den som har makt. Du ska döma din nästa med rättvisa.

Du ska inte gå med förtal bland ditt folk. Du ska inte stå efter din nästas blod. Jag är Herren.

Du ska inte hata din broder i ditt hjärta, men du ska tillrättavisa din nästa så att du inte bär på synd för hans skull.

Du ska inte hämnas och inte

hysa agg mot någon i ditt folk, utan du ska älska din nästa som dig själv. Jag är Herren (3 Mos. 19:11-18).

Hela detta ställe talar ju om hur vi skall vara mot vår nästa, och stället slutar också med orden ”*du ska älska din nästa som dig själv*”. Detta är ett exempel på att Guds lag, morallagen, finns i många olika former i Bibeln.

Bergspredikan

Jesus utlägger också några av buden noga i sin bergspredikan (Matt. 5). Han visar där att buden inte bara har en yttre, borgerlig mening. Som civillag gäller de bara den yttre handlingen och förstås även uppsåtet. Att t.ex *mörda eller dräpa* (5:e budet) är ju förbjudet i den borgerliga civillagen. Men Jesus visar att också också hat och avundsjuka, vrede och syndiga begär strider mot detta bud. Han säger ju:

Den som blir vred på sin broder är skyldig inför domstolen, och den som säger 'idiot' till sin broder är skyldig inför Rådet, och den som säger 'dåre' är skyldig och döms till det brinnande Gehenna (Matt. 5:22).

Detta är morallagens egentliga innebörd. När vi därför behandlar den kristna etiken är det viktigt att vi hela tiden frågar oss vilken budens innersta mening är.

Jesus sammanfattar alltså

alla buden i det dubbla kärleksbudet. Kärleken till Gud och nästan är det viktigaste i morallagen. Om därför två eller flera bud i en viss situation kommer i konflikt med varandra måste det överordnade kärleksbudet gälla över alla andra lagar. Ett exempel är när apostlarna ställdes inför Stora rådet och förbjöds att predika i Jesu namn. Det står:

När de nu blivit hämtade ställdes de inför Stora rådet, och översteprästen förhörde dem och sade: "Har vi inte strängt förbjudit er att undervisa i det namnet? Och nu har ni fyllt Jerusalem med er lära (Apg 5:27f).

Skulle inte apostlarna då lyda? Bibeln själv säger ju:

Varje människa ska underordna sig den överhet hon har över sig. Det finns ingen överhet som inte är av Gud, och den som finns är tillsatt av honom. Den som motsätter sig överheten går därför emot Guds ordning, och de som gör så drar domen över sig själva (Rom. 13:1f).

Detta är en del av det fjärde budet om att lyda föräldrar och all överhet. **V a r f ö r l y d d e i n t e apostlarna? Det står:**

Då svarade Petrus och apostlarna: "Man måste lyda Gud mer än människor."

Apostlarna hade fått Guds bud om att gå ut i hela världen och förkunna evangelium. Detta var en del av det första budet om

att älska Gud över allting. Även hedningar förstår att Gud som skapat allt måste åtyldas mer än människor.

När budet om att älska Gud kommer i konflikt med budet att älska sin nästa måste de första budet gå före. Att lyda Gud mer än människor är att först av allt låta de tre buden i den första tavlan gälla. Vi skall lyda den ende sanne Guden och inte ha några främmande gudar, vi skall inte missbruka Guds namn och inte lära eller göra något som strider mot Guds ord. Detta är budet om kärleken till Gud. Detta skall vara hjärtats innersta kärlek, kärleken till Gud själv.

Om detta bud kommer i konflikt med några av de andra buden måste dessa vika.

Så har i alla tider den kristna kyrkan lärt att vi skall hedra överheten, lyda landets lagar och inte göra revolution. Men allt detta måste vika om överheten vill tvinga eller locka oss till synd mot budet om kärleken till Gud. Om överheten undervisar i strid mot Guds ord får vi inte följa den undervisningen. Om överheten tillåter sådant som Gud förbjuder får vi ändå inte följa dessa bestämmelser. Då måste vi alltid lyda Gud mer än människor.

Forts. i nästa nr.